Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНГСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

1999 с.
Балаҕан ыйын
2
күнэ
чэппиэр
№ 108 (8637)

"Тыл - омук баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр суверенней бырааптаах."

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

Балаҕан ыйын 1 күнүгэр I сүһүөх оскуола спортивнай саалатыгар саҥа үөрэх дьылыгар аналлаах бырааһынньык ыытылынна. Сааланы эргиччи мустубут оскуола үөрэнээччилэрин, үлэһиттэрин, төрөппүттэри бырааһынньыгы салайааччылар Ядреева З.А., Зырянова А.П. эҕэрдэлээтилэр. Оскуола аанын бастаан аспыт үөрэнээччилэри үһүс кылаас оҕолоро уруйдаатылар. Иккис кылаас үөрэнээччилэрэ оскуола учуутallarыгар тыыннаах сибэкки дьөрбөлөрүн туттардылар. Маршынан доҕуһуоллатан саалаҕа быйыл маҥнайгы кылааска үөрэниэхтээх оҕолор киирэллэр. Аан бастаан оскуолаҕа киирбит оҕолорго төрдүс кылаастар үөрэнээччилэр буолбуттарын туоһулуур эмблемэлэри туттараллар.

Бырааһынньык оскуола гимнэн саҕаланар. 1 кылаас үөрэнээччилэрэ Васильева Сардаана, Попов Айсен, Оконешникова Тома, Матвеев Алтан, Москвитина Яна хоһоон аҕаллар.

Үөрэнээччилэри, учууталлары, төрөппүттэри оскуола директора Егоров В.Е., улуус үөрэҕин управлениетын бэрэстэбиитэлэ Охлопкова Л.Н., ветеран учуутал Гуляева А.Е. эҕэрдэлээтилэр. Бастакы чуорааны Слепцова Надя, Иванов Наум (аллара снимокка) тыаһаттылар.

В.СЫРОМЯТНИКОВ

БЭҔЭҺЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

(Улуус баһылыгын мунньаҕыттан бэлиэтээһиннэр)

Ааспыт нэдиэлэҕэ АБЗ-га, бэкээринэҕэ умайыылар тахса сыыппыттар. Бу кэмнэ баһаары утары охсуһар дьаһаллары ылар месячник салҕанан барар. Оскуолалар уонна котельнайдар баһаары утары охсуһууга ирдэбилгэ эппиэттээбэттэр.

❖❖❖

1 №-дээх постка икки төгүллэн куорат ыччаттара көлөппүнэ үргээн иһэн тутулуннулар. Бастакы түбэлтэҕэ 11,6 кг., иккискэ 3,8 кг. көлөппүнэ тутулунна. Постка дьуһуурунайдааһын билигин да эриэдэхситик ыытыллыбат.

❖❖❖

Село детсадтара үлэлииргэ бэлэмнэр. Арай 1№-дээх детсадка ититии систематыгар үлэ ыытыллыахтаах. Детсадтарга итии бэрилиннэҕинэ, аһыллыахтарын сөп.

❖❖❖

МУ НУ ЖКХ икки котельнай кэлбититтэн биирэ Модукка бэриллэр буолла. Гаһынан оттуллар котельнайдары үлэлэтии Гатиловтан тутулуктаах. Ол киһибит ханна эрэ сынньана сытар үһү. Коммунальниктар хамнастарын ылбыттар.

❖❖❖

Учууталлар атырдьах ыйдааҕы мунньахтара буолан ааста. Саҕаланаары турар үөрэх дьылыгар сыал-сорук туруорулунна.

❖❖❖

Бу күннэргэ үөрэнээччилэри учуоттааһын уонна медицинскэй көрүү бара тураллар.

❖❖❖

Атырдьах ыйыгар улууска кыһыылаах ымынах (чесотка), гепатит көбөн таҕыстылар. Балары утары туттуллар эмтэр кырыымчыктар.

❖❖❖

Улууска тиһэх даанайынан 20059 тонна от бэлэмнэннэ, ити сыллаҕы сорудах 59 бырыһыаныгар тэҥнэһэр.

❖❖❖

Хортуоппуй хостооһуна саҕаланна. Быһа барыллаан гааттан 90 цн. кэлэр, хаппыыста мөлтөх. 150 тн. дьэһимиэн быһылыынна.

❖❖❖

Эбии 106 сибиинньэ оҕото аҕалылынна, онон барыта улуус үрдүнэн 732 төбө кэлэн тарҕатылынна. Билигин сүрүннээн саҥа үүнүү бородууксуйатын батарыыннан дьарыктаныллыахтаах.

❖❖❖

Күһүҥҥү дьаарбаҥкаҕа хаһаайыстыба барыта, ону кытта куораттан эмиэ кэлэн кыттыахтарын наада.

❖❖❖

Нэһилиэктэр кыраныыссаларын бүтэһиктээхтик бигэргэтэн, карталара оҥоһуллуохтаах. Оттуур ходуһалары бэрэбиэркэлээн, туһаныллыбатах буоллаҕына санкциялар туттуллуохтаахтар.

❖❖❖

«Үрүҥ ас» СПК 564 тыһ.солк. бородууктаны нэһилиэнньэттэн тутта, өссө да салгыы тутар. Маны таһынан 6 тн. тахса үүт бороһуога саппаастаах.

❖❖❖

Кэҥкэмэҕэ республикаҕа бастакы оҕо экологическай паарката аһылынна.

❖❖❖

Улуус дьаһалтатын экономикаҕа отдела уматык-оҕунуохтуур матырыйаалларынан хааччыйар станциялар, «Үрүҥ ас» СПК, кондитерскай сыах атыылыыр сыаналарын бэрэбиэркэлээтэ.

❖❖❖

Бу нэдиэлэҕэ нолуок инспекцията нэһилиэктэргэ сылдьыахтаах.

❖❖❖

Намҥа 16 квартиралаах, Даадарга 12 квартиралаах дьиэлэр быйыл үлэҕэ киириилэрэ хайаан да ситиһиллиэхтээх.

❖❖❖

Балаҕан ыйыгар сыл аҥыс ыйын түмүгүнэн улуус баһылыгын отчуота ыытыллыахтаах.

❖❖❖

Улуус дьаһалтата кыстыкка бэлэм туһунан правительство председателин солбуйааччы Козловка отчуоттаата.

❖❖❖

Өлөөн улууһун кытта таба этигэр, балыкка хардары хортуоппуй уонна оҕуруот аһа биэрэн мэнэйдэһиигэ сөбүлэһии түһэрсиллиэхтээх.

❖❖❖

Субу күннэргэ Таастааҕы гаастааһын боппуруоһунан дьарыктаныллыахтаах.

Г.ЭВЕРСТОВ балиэтэннэ

Улуус дьаһалтатыгар

ДОРУОБУЙА ХАРЫСТАБЫЛЫН РЕФОРМАТЫН ПРОГРАММАТЫН ОНГОРУУГА КОМИССИЯ ТУҺУНАН

1. Доруобуйа харыстабылын уобалаһыгар Саха республикатын государственнай политикатын оҥоруунан уонна олоххо киллэриинэн сибээстээн, улууска доруобуйа харыстабылын реформатын программатын оҥоруурга маннык састааптаах комиссияны тэрийэргэ:

А.Н.Ядреев, улуус баһылыга - комиссия председателэ
Н.Н.Баишев, баһылык солб.- комиссия предс.солб.
В.В.Макаров, кыл.врач - комиссия предс.солб.
В.П.Крылова, 8 №-дээх аптека сэб.- чилиэн
А.П.Сивцева, социальнай харалта упр.нач.- чилиэн
В.С.Хохолова, СЭНЦ кыл.враһа - чилиэн
В.В.Попова, үп управлениетын нач. - чилиэн
С.Н.Тарасова, экономика управлениетын нач. - чилиэн
В.В.Ядреев, спорт отделын сэб. - чилиэн
Н.Г.Дьячковская, үөрэх управлениетын нач. - чилиэн

2. Комиссияны (Н.Н.Баишев, В.В.Макаров) 01.10.99 диэри кэмнэ улуус доруобуйатын харыстабылыгар реформа программатын бырайыагын оҥорон коллегия көрүүтүгэр киллэрэллэригэр эбээһинэстииргэ.

3. Дьаһалы толорууну хонтуруоллааһыны бэйэбэр хаалларынабын.

Улуус баһылыга А.Н.Ядреев

НОЛУОГУ ХОМУЙУУГА ДЬАҺАЛЛАР ТУСТАРЫНАН

Нам улууһунаҕы государственнай нолуок инспекциятын уонна улуус дьаһалтатын үпкэ управлениетын биирдиилээн дьоннортон нолуогу хомуйуу уонна улуус бюджетын дохуоттуур чааһын толоруу тустарынан информацияларын истэн уонна дьүүллэһэн баран манныты бэлиэтиргэ:

• Нам улууһун государственнай нолуогабай инспекциятын өттүттүн (Заболоцкий Б.Н.) нолуогу хомуйууга мөлтөх үлэ ыытылларын уонна хонтуруол ситэтэ суоҕун;

• Арбын, Фрунзе, Түбэ, II Хомустаах, Хатыҥ Арыы уонна Искра олохтоох дьаһалталара баай-дуол уонна сир иһин нолуоктары хомуйууга ситэтэ суох үлэлэһэллэрин;

• Салбаҥ уонна Таастаах олохтоох дьаһалталара бюджет дохуоттуур чааһын улаатыннарыыга сөптөөх үлэни ыытталларын.

Российскай Федерация нолуогун кодексатыгар уонна Саха республикатын «1999 с. СР нолуогабай политикатын туһунан» Сокуонугар олоҕуран манныты дьаһайабын:

1. Биирдиилээн дьонтон баай-дуол иһин уонна сиртэн нолуогу хомуйууга нолуок инспекцията түһэрбит графигын бигэргэтэргэ.

2. 1998 уонна 1999 сылларга баай-дуол иһин уонна сиртэн нолуокка нолуогу хомуйууну нэһилиэктэр баһылыктара уонна бухгалтердара ыытыахтаахтар уонна декада аайы үп управлениетыгар бу туһунан иһитиннэрии оҥорор эбээһинэстээхтэр.

3. Федеральнай казначество управлениета сир нолуогун 40 бырыһыанын, олохтоох бюджет өлүүтүн, үп управлениетын суотугар киллэрэригэр.

4. Декада ахсын нэһилиэктэр баһылыктарын уонна бухгалтердарын бу боппуруоска ыытар үлэлэрин туһунан иһитиннэриилэрин истэргэ.

5. Кылаабынай бухгалтердар хас биирдии төлөнөр нолуок туһунан чуолкай учуоту ыытталларыгар.

6. Бу дьыл атырдьах ыйын 19 күнүнээҕи бюджет комиссиятын мунньаҕар биллэр биричиинэтэ суох сылдьыбатах I Хомустаах нэһилиэгин баһылыга Н.Х.Гороховы уонна Хатыҥ Арыы нэһилиэгин баһылыгын солб.А.Г.Новгородовы бэлиэҕэ ыларга.

6.1. Улуус комиссиятын мунньаҕар биричиинэтэ суох сылдьыбатаҕын иһин кылаабынай бухгалтерга миэрэ ыларыгар Хатыҥ Арыы нэһилиэгин баһылыгын А.Г.Новгородовы соруйарга.

7. Олохтоох бюджекка (подоходнай нолуоктан уратыга) киирэр нолуоктар уонна хомуурдар үптэрин 70 бырыһыанын ЖКХ үлэһиттэрин хамнастарыгар, 30 бырыһыанын ЖКХ материальнай ороскуоттарыгар тутталларыгар нэһилиэктэр баһылыктарын эбээһинэстииргэ.

8. Дьаһал туолуутун хонтуруоллааһыны бэйэбэр хаалларынабын.

Улуус баһылыга А.Н.Ядреев

КӨМҮС ТУОРААХ ХОМУЛЛАР

Атырдьах ыйын 30 күнүнээҕи туругунан улуус үрдүнэн 210 гектардаах бааһынаттан дьэһимиэн, 20 гектартан сэлиэһинэй хомулунна. Быйылгы үүнүү оччо куһаҕана суох. Гектартан ортотунан 8 цн. бурдук үүнүүтэ кэлэр.

Бурдук хомуурун ордук үчүгэйдик Хамаҕатта уонна Никольскай нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбалара саҕалаатылар. Бытаарыыны «Сухаһыт» бааһынай хаһаайыстыбата уонна «Модут» ГУП таһаардылар. Онтон «Нам» УПХ (дир.Алексеев Д.Ф.) уонна Партизан нэһилиэгин (бай. Евсеева С.Д.) бааһынай хаһаайыстыбалара бурдук быһыытын күн бүгүнүгэр диэри саҕалаабакка олороллор.

Улуус үрдүнэн хомуллубут бурдугу хомуйарга аналлаах 8 ыскылаат баарыттан 7 ыскылаат сиэмэ бурдугу кутарга бэлэмнэр. Хамаҕаттаҕа сиэмэ бурдугу куурдарга вентилятордар тиийбэттэр.

Хортуоппуй хомуура саҕаланна. Улууска 10-ча гектардаах бааһынаттан гектартан ортотунан 90-100 цн. үүнүү кэлэр. Ордук үчүгэй үүнүүнү «Сайылык» бааһынай хаһаайыстыбата (бай. Охлопков И.В.) гектартан ортотунан 100 цн. хортуоппуйу хомуйан ылла.

Онон быйыл элбэх хортуоппуйу харайыыга сорук турар. Учуоттаммытынан улуус үрдүнэн биирдиилэригэр 100-тэн тахса тонна хортуоппуй киирэр, барыта 1930 тн. кыамталаах 8 подвал баарыттан 7-тэ бэлэм. Хамаҕатта подвалыгар бу күннэргэ түргэнник өрөмүөн ыытыллара наада. Итини таһынан Хамаҕаттаҕа былырыыҥҥы «Сахапродсбыт» ГУП хаппыыста туппут (урукута гараж) билигин «Нам» ФАПК (Наумов Н.П.) ылбыт 600 тонналаах подвалыгар олох да үлэ ыытыллыбакка аһаҕас турар.

Итини таһынан 100 тн. итэҕэс кыамталаах 14 подвалга 460 тн. хортуоппуй ууруллара былааннанар. Ити подваллар үгүстэрэ бэлэмнэр. Арай «Модут» ГУП 90 тн. былырыын туппут подвала ситэриллэ илик. Директор Осипов В.В. бу күннэртэр саҕалаан балаҕан ыйын 10 күнүгэр дылы барытын ситэрэн үлэҕэ киллэриэм диэн эрэннэрэр. Онон баар подваллар-бытыгар 2330 тн. хортуоппуйу ууруохпутун сөп.

Оҕуруот аһын хомуура кыралаан саҕаланна даҕаны быйыл хаппыыста үүнүүтэ олох мөлтөх буолар кутталлаах. Тохтоло суох уһун ардахтар кэннилэриттэн хаппыыста силиһэ наһаа уһуннук ууга сытан, намыһах сиргэ олоппут хаппыысталаах хаһаайыстыбалар балаһыанньалара мөлтөх. Онон Арктическай улуустары кытта дуогабардаах уонна хаппыысталара сиппэтэх хаһаайыстыбаларга билигин сиппит хаппыысталаах хаһаайыстыбалар көмөлөһөллөрө наада.

М.СИВЦЕВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома

УЛАРЫТЫЫ ҮӨРЭХТЭЭҺИҢҢЭ ЭМИЭ КИИРЭР

Атырдьах ыйын 27 күнүгэр 1№-дээх Нам орто оскуолатын мунньахтыыр саалатыгар үөрэх ситимин үлэһиттэрин атырдьах ыйынааҕы мунньахтарын туһунан информация хаһыаппытыгар бэчээттэммитэ. «Эҥсиэли» бүгүҥҥү нүөмэригэр мунньахха ыытыллыбыт дьаһаллары, дакылааты дьүүллэһиигэ кыттыбыттар этиилэрин кытта билсиҥ.

Мунньаҕы улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы Баишев Н.Н. салайан ыытта. Үөрэҕирии бүгүҥҥү проблематын тула кэпсэтиигэ кытыннылар: Дьячковская Н.Г., үөрэх улуустааҕы управлениетын начальнига, управление үлэһиттэрэ, оскуола директордара, завучтара, специалистар, учууталлар о.д.а. Дьокуускайтан Степанова Т.И., учууталлар квалификацияларын үрдэтэр институттарын проректора, Обутова А.Д., үөрэх үлэһиттэрин саҥалыы бэлэмнээһин факультетын декана ыалдьыттаатылар.

Учууталлар атырдьах ыйынааҕы сүбэ мунньахтарын Баишев Н.Н., улуус дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы кылгас киирии тылынан аста. Мунньах кыттыылаахтарын кэлээри турар үөрэх дьылынан эҥэрдэлээтэ, олохторугар, үлэлэригэр ситиһиилэри баҕарда.

Саҥа үлэлии кэлбит эдэр специалистары эҥэрдэлээһин церемониятын кэнниттэн «Нам улууһугар үөрэхтээһин сайдыытын уонна саҥардыытын проблемалара» дакылааты Дьячковская Н.Г., үөрэх улуустааҕы управлениетын начальнига оҥордо. Кини үөрэнээччилэр сайыҥҥы сынньаланнарын тэрийиигэ уонна общественность күүһүнэн оскуола объектарын туттарыыга үлэни ыыппыт оскуолалар директордарыгар уонна завучтарыгар улуус үөрэххэ управлениетын бириэмийэлэрин туттартаата. Кинилэр ортолоругар бааллар (директордар): Гуляев Ф.Д., (Партизан орт.оск.), Барашков А.И., (Үөдэй орт.оск.), Сивцев Д.Е., (I Хомустах орт.оск.), Ядрихинскай С.П.,(Хатыҥ Арыы орт.оск.), Михайлов П.Р. (Бөтүҥ орт.оск.), Гуляев В.И., (Модут орт.оск.), Гаврильев В.Д., (Түбэ орт.оск.).

(Завучтар): Попова А.С., (Нам 1 №-дээх орто оск.), Дьяконов М.Н., (I Хомустаах орт.оск.), Яковлев А.Д., (Үөдэй орт.оск.), Полякова Л.М., (Нам 1 сүүһэх оск.) о.д.а.

Алексеева Г.Г., ыччаты үөрэхтээһиҥҥэ консультационнай пуун методиһа, үлэлиир ыччаты үөрэтиигэ көмөлөспүт оскуолалар завучтарыгар спонсордар анаабыт бириэмийэлэрин туттарда. Кинилэр ортолоругар Гоголева Е.Р. (Көбөкөн), Сокольникова А.Г. (Модут), Олесов Т.Т.(II Хомустаах) аатаннылар.

Дакылааты дьүүллэһиигэ кыттыбыттар этиилэрин кылгатан бэчээттиибит.

Замятина А.Е., Бөтүҥ оҕо саадын иитээччитэ.

Аныгы олох хардыытыгар сөп түбэһиннэрэн оҕо саада уонна начальнай оскуола ыкса сибээстээхтик үлэлиилларэ билиҥҥи кэм ирдэбилэ буолара дакаастанна.

Бөтүҥҥэ оскуола уонна оҕо саада ыкса сибээстээхтик үлэлээбиппит бэҥис сылыгар барда. Ити үлэни методическай холбоһук салайааччыта, начальнай кылаас учуутала Баишева М.С. түөрт сыл иилээн-саҕалаан кэллэ.

Ситимнээхтик үлэлиир сыалтан саҥа үөрэх саҕаланыыта оҕо саада уонна оскуола үлэлэрин былаанын оҥоробут.

Быламмытын ыйдарынан аттарабыт. Холобура, алтынньы ыйга: Холбоһуктаах педсовекка үлэ былаанын ылыныы.

Начальнай кылаас учууталлара бэлэмнэнии бөлөх оҕолорун төрөппүттэрин мунньаҕар сылдьыылара, сүбэлэри биэриилэрэ.

Иитээччилэр оскуолаҕа 1 кылааска аһаҕас уруоктарга сылдьыылара.

Оҕо саадыгар ыйдарынан аттаран тестированиены ыытыы. Утренниктарга, концердарга, экскурсияларга хардарыта сылдьыы.

Ыам ыйыгар түмүктүүр үлэбитигэр киирэр:

бэлэмнэнии бөлөҕүн төрөппүттэригэр мунньаҕы, оҕолоругар тестированиены ыытыы. Ол түмүгүнэн бэлэмнэнии бөлөҕүн ыытар учуутал 15 хонук оҕолору үөрэтэр.

Оҕолору оскуолаҕа атаарыы бырааһынньыгар начальнай кылаас учууталларын сырытыннарыы.

Начальнай кылаас учууталлара уонна иитээччилэр аныгы олох ирдэбилинэн үлэбитигэр саҥаттан - саҥа хайысхалары утумнаахтык киллэрэбит.

Ол курдук маҥнай үлэбитин саҕалыырбытыгар оҕо оскуолаҕа киирэригэр аҕаларга, суруйарга, суоттуурга бэлэмнээх буоларын ситиһэргэ кыһаллабыт. Ый аайы учууталлар оҕо саадтарыгар кэлэн иитиллээччилэр үөрэтиини төһө ылыналларын, аҕалларын, каллеграфияларын билсэллэр.

Начальнай кылаас учуутала М.С. Баишеваны кытта бэлэмнэнии бөлөҕүн оҕолоругар үөрэтии анал программатын оҥостон учуутал, наставник Прядезникова Д.К. аҕыыга көмө пособиетын оҥорбутунан үлэлиибит.

Оскуолаҕа киирэригэр аахпыт оҕо болҕомтолоох, оттомноох, тэрээһиннээх, билиэн-көрүөн баҕалаах, үөрэҕэр ситиһиилэрдээх буолар. Оҕону кыра саааһыттан төрөөбүт тылын баһылыырга кыах биэрэн, алын кылааска ситиһиилээхтик үөрэнэригэр олук ууруллуохтаах.

Бастакы аҕаар буолан барбыт оҕолорбут оскуолаҕа 83 бырыһыаннара хаачыстыбалаахтык үөрэммиттэрэ. Бастыҥнар биир мүнүүтэҕэ 76 тылы, мөлтөхтөр 15 тылы аҕаллара. Кэлин да сылларга оҕолорбут көрдөрүүлэрэ таҥнары түспэт.

Попова А.С., Нам 1№-дээх орто оскуолатын завуча.

Үөрэх управлениетын начальнига Дьячковская Н.Г. дакылаатыгар сыллаҕы үлэ түмүктэрэ киэҥник ырытыллан сырдатылынна.

Биһиги оскуола учууталлара үөрэх хаачыстыбатын үөрэтиигэ араас хайысханы тутуһан үлэлиилэр. Ол курдук үөрэнээччилэр кыахтарын, баҕаларын учуоттаан хас да үөрэх варианнарынан үөрэтэбит, анал кылаастары астыбыт.

Үөрэх туйгуннарын кытта былааннаах үлэ ыытыллан кэнники үс сылга үс үрүҥ көмүс медалистары бэлэмнээтибит.

1997 сыл - Бугаева Альбина СГУ ФЛФ нуучча уонна аан дойдутааҕы художественнай культура салаата.

1998 сыл Дьяконова Татьяна СГУ Матфак Тусакова Акулина ФЭИ аан дойдутааҕы экономика факультета.

Быйылгы үөрэх дьылыгар XI кыл. 2 оҕону кытта салгыы үлэ ыытыллыаҕа.

Биир сүрүн хайысханан абитуриеннары-выпускниктары кытта үлэ.

Бастакы чиэппэр түмүгэр оскуоланы бүтэрээччи ханнык үөрэххэ туттарсара быһаарыллан салгыы биирдиилээн дьарыктаныыны үөрэтэр учууталлар ыыталлар. Ону таһынан СГУ преподавателлэрин анал спецкурстарын ыыттарабыт.

Нуучча тыла, математика, физика, биология, химия, история, саха тыла уонна литература.

Государственнай экзаменнар кэнниларриттэн «Абитуриент» операцияҕа кыттан оскуола бастыҥ учууталларынан анал дьарыктаныыны ыыттыбыт.

Үөрэххэ киирии биир таһымна турар: 1995 с. — 46,4,1999 с. — 53,4%

Олох ирдэбилигэр эппиэттээн республикаҕа биир бастакынан XII кылааһы аһан икки сыл үөрэттибит. Бастакы сылбытыгар 20 выпускниктан үрдүк үөрэххэ -4, орто үөрэххэ - 8, иккиспитигэр 25 оҕуттон - 4 үрдүк үөрэххэ киирдилэр.

Иванова В.П., соцпедагогтар улуустааҕы холбоһуктарын саайааччыта.

Улууска холбоһукпут 5-с сылын үлэлиир. Сорох оскуолаларга соцпедагог солбук учуутал оруолун толорор. 1997 с. «Эрэл» улуустааҕы оҕо хамсааһына тэриллибитэ. Оскуолаларга уонна нэһилиэктэргэ «Эрэл» сэбиэттэрэ үлэлииллэр. Быйыл саас «Эрэл» сэбиэтин чилиэннэрэ «Биһиги доруобуйаны талабыт» диэн оҕо 1 республиканскай научнай-практическай конференциятыгар кыттыбыттара.

Нэһилиэнньэ ортотугар чөл олоҕу пропагандалыыр «Төрөппүттэр бастыҥ комитеттара» конкурсу ыыппыппыт. Оҕону иитиигэ аҕа оруолун үрдэтиини пропагандалыыбыт.

Алексеев С.Ф., оҕо спортивнай оскуолатын директора.

Намнааҕы оҕо спортивнай оскуолатыгар 583 оҕо үөрэнэр. Көҥүл тустуу отделениетыгар - 258, саахымакка - 139, дуобакка - 51, бокска - 42, волейболга - 55, чэпчэки атлетикаҕа - 38 оҕо дьарыктанар. Үлэбитин оскуола былааныгар, улуус уонна республика календарнай былааннарыгар олоҕуран ыытабыт.

Көҥүл тустуу. «Саха - Азия оҕолоро» фонда республиканскай турнирга Саша Данилов (1 №-дээх Нам орто оск.) бастаабыта. Хатырыктан Сеня Игнатьев иккис буолбута. Кыра саастаах уолаттарга республикаҕа бастыыр иһин күрэхтэһиигэ Сеня Игнатьев (Хатырык), Сеня Новгородов (Нам с.) чемпионнаатылар. «Боотурдар оонньуулара» фестивальга биһиги түөрт үөрэнээччилэрбит бастаатылар. Үс оҕо иккис, биир - үһүс, алта үөрэнээччилэрбит төрдүс миэстэлэннилэр. Официальнайа суох аҕыыынан биһиги 32 хамаандаттан 6-с миэстэлэннибит. Оҕолорбутун бэлэмнээһиҥҥэ тренердэр Алексей Гоголев, Семен Чердонов, Илья Обутов үлэлэрин бэлиэтиир наада.

Саахымат. Урукку сылларга биһиги оҕолорбут араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ ситиһиилээхтик кытталлара. Кэлин хартыына уларыйда. Ол курдук «Старт» республиканскай спартакиадаҕа биһиги эдэр саахыматчыттарбыт хамаандалара 20 хамаандаттан 11-с миэстэҕэ хааллылар. Итиниэхэ көлүөнэлэр уларыйыылара оруолланна. «Белая ладья» республиканскай турнирга Флегонтова Сардаана (Хамаҕатта) бастаата. Саахымат республикатааҕы фестивалыгар Новгородова Марияна (Хамаҕатта) үһүс миэстэлэннэ. Республикатааҕы саахымат - дуобат киинин чемпионатыгар Вова Максимов (Нам с.) кыайыылааҕынан таҕыста.

Дуобат. Тренердэр Иван Леонтьев, маастар Розалия Егорова үгүс үлэни ыыттылар. Вася Прокопьев (Нам с.) маастарга кандидат нуормматын толордо. Коля Петров республика күрэхтэһиилэригэр алта киһи иһигэр өрүү киирэр. Никита Габышев кандидатскай бааллаах. «Старт» республиканскай спартакиадаҕа биһиги эдэр дуобатчыттарбыт онус миэстэҕэ хаалбыттара.

Бокс, волейбол, чэпчэки атлетика. Нам улууһа урукку өттүгэр үгүс бастыҥ боксердарынан аатырбыта. Кэлин сылларга үлэ аанньа ыытыллыбат буолан, балаһыанньабыт мөлтөөтө. Маастар Василий Васильев Партизан бөһүөлэгэр тирии бэрчээккэ рыцардарын эрчийэр. Онон «тыыппалаах» боксердар үүнэлларигэр эрэлбитин сүтэрбэппит.

Волейбол отделениетыгар оҕолору тренер Петр Оконешников былааннаахтык дьарыктыыр. Инвентарынан хааччынна, ол эрээри база суоҕа мэһэйдиир.

Чэпчэки атлетика отделениетыгар маастар Ион Васильев оҕолору эрчийэр. Оҕолор дьарыктанар базалара дьаданы, усулуобуйа суох. Тренер төһө да аҥыйах кэмҥэ үлөлээтэр, улуус сүүмэрдэммит хамаандатыгар биир да быһыйы бэлэмнээбэтэ.

Оскуолабыт спортивнай базата эргэрдэ, ирдэбилгэ эппиэттээбэт. Күрэхтэһиилэргэ кыттарбытыгар транспорбыт суох, үп-харчы көстүбэт. Инвентарынан оскуолалары хааччыйыыга үлэ ыытылынна. Сайыҥҥы кэмҥэ спортивнай лааҕырдары тэрийиини саҕалаатыбыт. Оскуолаларга физкультура учууталларын үлэлэрэ ирдэбилгэ эппиэттээбэт. Кинилэри директордар хонтуруоллаан үлэлэтиэхтээхтэр.

В.ВАСИЛЬЕВ

УОРУУ ТАХСА ТУРАР

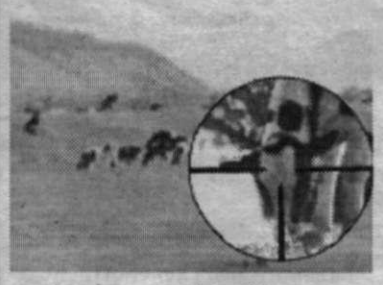

Атырдьах ыйын 30 күнүгэр сүөһүнү уорууну, баһаары уонна наркоманияны утары охсуһар улуустааҕы штаб мунньаҕа ыытылынна.

Эверстов С.И., ис дьыала отделын начальнигын э.т. ааспыт нэдиэлэҕэ ыытыллыбыт үлэлэр туһарынан информациялаата.

Кини нэдиэлэ устатыгар график быһыытынан патруллааһынна тахсыахтаах массыыналар, сорох тэрилтэлэр, нэһилиэктэр үлэһиттэрэ ситэ тахсыбатылар. Ол курдук Хамаҕатта, Хатырык нэһилиэктэрэ, сир, айылҕа харыстабылын комитеттара, Нам с. дьаһалтата, суолу тутар өрөмүөннүүр «Нам» ГУП о.д.а. массыыналара араас биричиинэлэринэн тахсыбатахтарын иһитиннэрдэ.

Ити кэмҥэ икки төгүл көлөппүнэни үргээбит ыччаттар тутуллубуттар. 10-ча булт саата былдьаммыт. 20-тэн тахса административнай боротокуол толоруллубут. 6 итирик суоппар түбэспит, 15 итириктэһин түбэлтэтэ бэлиэтэммит.

Массыына патрульга тахсарыгар баара-суоҕа 20 литр бензин саппааһа хаалбыт. Мантан күүһүн түүн хараҥарбыт уонна уһаабыт кэмигэр уоруйахтар, наркоманнар, наркотиктарынан эргинээччилэр, отонньуттар, булчуттар, балыксыттар сырыылара элбиир. Бу кэмҥэ постарга дьуһуурустубаны күүһүрдэр, рейдэлэр ахсааннарын элбэтэр уонна хаачыстыбаларын тупсарар наада.

Ааспыт мунньахха бэлиэтэммит 1№-дээх постка буудка уонна суол бэлиэтэ кыайан туруоруллубатахтар. Дьуһуурустубаҕа милиция уонна ГИБДД үлэһиттэрэ сылдьаллар. Киһи тиийбэт, нэһилиэктэр дьаһалталарын өртүлэриттэн улахан хамсааһын суох. Өрүспүт суола аһаҕас. Үс төгүл тоһуур оҥоһуллубутугар биир да киһи кэлбэтэх. Өрүһүнэн II Хомустаахтан көлөппүнэни таһаллара иһиллэр. Өрүскэ сылдьар сокуону кэһээччилэр сэптээхтэрэ биллэр.

Ааспыт сырыыга Горнай улууһугар тиийэн тутуллубут сүөһү уоруйахтарын дьыалаларынан куорат тэрилтэлэрэ дьарыктаналлар. Кинилэр төһө сүөһүнү уорбуттара чуолкайданар. Итилэр тустарынан информацияҕа этилиннилэр.

Кэпсэтиигэ кыттыбыттар дьуһуурустубаҕа тахсыахтаах массыыналар алдьанан графигы көтүппүттэрин, ону чуолкайдыыр сөптөөбүн, түүн хараҥарбытынан постарга турааччыларга электрическэй фонариктар, чүмэчилэр наадаларын, кинилэри карабиннарынан, автоматтарынан уо. да. тэриллэринэн хааччыйары, буудканы суһаллык туруорары эттилэр. Бензин тиийбэтэ мэһэйдиирин, өрүскэ сылдьарга мотуордаах оҥочо суоҕун, сибээс олохтоноро эрэйиллэрин бэлиэтээтилэр. Ардахтар ааһаннар суол кууран дьон пуннары тумнар суолларынан сылдьалларын, соторутааҕыта тохтотуллубут массыыналаахтар саалаларыгар түөрт ботуруоннаахтарын, кууллаахтарын уонна кустуу сылдьаллларынан өҥнүбүттэрин кэпсээтилэр.

Штаб мунньаҕын кыттыылаахтара дьуһуурустубаҕа тахсыбат техникалаах тэрилтэлэр салайааччыларын, суоппардарын, биирдиилээн дьону сокуону кэспэккэ эрэ сэмэлиир, көҕүлүүр дьаһаллары сүбэлэстилэр. Үлэҕэ баар итэҕэстэри ыйдылар, ону хайдах туоратары ыйдылар. Инникитин хайдах дьаһанан үлэ көдьүүһүн үрдэтэри дьүүллэстилэр.

Г.С.Потапов, Никольскай нэһилиэгин баһылыгын туһаннаах боппуруоска үлэтин отчуота истилиннэ.

Нэһилиэккэ 8 киһиттэн саставаах штаб тэриллэн иккитэ мунньахтаабыт. Үлэ былаана оҥоһуллубут. Баһаартан сэрэхтээх буолууга биирдии ыалынан сэрэтии оҥоһуллубут. Ону олохтоохтор илии баттаан бигэргэппиттэр. Отчуттар, отонньуттар сэрэтиллибиттэр. Бу ыйга нэһилиэк дьоно дьуһуурустубаҕа 7-тэ тахсыахтаахтарыттан иккитин көтүппүттэр. Бастакытыгар массыына, иккиһигэр баһынай хаһаайыстыбатын салайааччыта Иван Бережнев буруйдаахтар.

Дьуһуурустубаҕа тахсааччылары дьаһалта транспорынан хаччыйар. Бырааннан үрдүнээҥи постка буудка, туалет, усулуобуйа суохтара ыарахаттары үөскэтэллэр.

Көлөпүнэни суох оҥорууга Иван Бережнев күннэтэ: «Эх!» диир да баһынатыгар үүммүт көлөпүнэни үргээбэт. Тылын эрэ минньитэр. И.И.Герасимов 5 гектардаах үс баһынатыттан хомуйбут көлөпүнэтин уматыан иннинэ куурдаары чөмөхтөөбүтүн уорбуттар. Нэһилиэккэ сүөһү сүппүтүн туһунан үҥсүү киирэ илик. Нэһилиэк дьаһалтата олохтоохтор 12 сүөһүлэрин өлөрүүгэ ыспыраапка биэрбит уонна хаһаайыстыбаннай кинигэттэн таһаарбыт.

Новгородов А.Г., Хатыҥ Арыы нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччы.

Нэһилиэккэ 20 чилиэннээх сүөһүнү уорууну, баһаары, наркоманияны сэрэтиигэ штаб тэриллэн былааныгар үлэлиир. Ааспыт кэмҥэ икки мунньах ыытыллыбыт. От ыйыгар - 5-тэ, атырдьах ыйыгар - 8-та патруллааһын тэриллибит, рейдэлэр оҥоһуллубуттар.

Баһаартан сэрэхтээх буоларга Аппааны, Кыһыл Дэриэбинэ уонна Граф Биэрэгин 467 ыаллара сэрэтиллибиттэр.

Куоракка атыылааччылар оҕуруот аһыгар - 2, сүөһү этигэр - 18 ыспыраапканы ылбыттар. Ааспыт кэмҥэ үс сүөһү сүппүтэ бэлиэтэммит.

Баһынай хаһаайыстыбалара бэйэлэрин массыыналарынан дьуһуурунайдыыллар. Көлөпүнэ баһыналарга сэдэхтик үүнэр.

Улуустааҕы штаб көлөпүнэни хомуйааччылары утары үлэ Никольскай, I, II Хомустаахтар нэһилиэктэригэр мөлтөҕүн, I Хомустаах нэһилиэгин баһылыга Горохов Н.Х. дьаһаллара нэһилиэнньэҕэ тиийбэттэрин бэлиэтээтэ.

Суолу-тутар уонна өрөмүөннүүр «Нам» ГУП (нач.Федоров А.С.), 1№-дээх бырааннан үрдүнээҥи постка буудканы, постар тастарыгар массыыналар скоростарын хааччахтыыр бэлиэлэри суһаллык туруорарыгар эбээһинэстээтэ.

Балаҕан ыйын 1 күнүгэр дылы туруорсан постар рацияларынан сибээһи олохтоохун ыйылынна.

Улууска мобильнай, уларыйа сылдьар постары тэрийэн, рейдэлэр ахсааннарын элбэтэр уонна географияларын кэҥэтэр наадалааҕа ыйылынна.

Үөдэй нэһилиэгин дьаһалтата 2№-дээх Үөдэйдээҥи поһун былааннаахтык үлэлэтэрин соруйда. Постка тахсар милиция сотрудниктарын толору оборудованиенан хааччыйыы наадалааҕа бэлиэтэннэ.

Сэрэтэр үлэни күүһүрдэр иниттэн республика МВД -н уонна ОМОН-тан көмөҥү көрдөөһүнү наадалааҕынан аахта.

Постарга турааччылар түүҥҥү кэмҥэ биирдиилэрэ фонардаах буолалларыгар сүбэлээтэ. Кинилэри эбээһинэстэрин, бырааптарын кытта билсиһиннэриини тупсарар дьаһаллары былааннаата.

Бигэргэтиллибит график быһыытынан дьуһуурустубаҕа тахсыбатахтарга дьуһуурустубаларын ахсаанын элбэтэргэ, тэрилтэлэр уонна хаһаайыстыбалар ГСМ-нан хааччыллыыларын, господдержка харчытын биэриини тохтотору үөрэтэн көрөргө сорудахтанна.

Дьуһуурустубаттан куотунар дьоҥҥо олохтоох дьаһалталар кытаанах административнай миэрэни сокуонун иһинэн ылыналларыгар эбээһинэстээтэ.

В.СЫРОМЯТНИКОВ

Аал уот сыралҕаннаах,
алаһа дьиэ ахтылҕаннаах

САМААН ДЬИЭ

Бу тутуу матырыйаала тыһыынчанан сыллар устаарыгар биллэр. Самаантан Кытай Улуу истиэнэтэ, Египеккэ уонна Перуга пирамидалар, биһиги улууспут киинигэр типография дьиэтэ тутуллубуттара. Буору симэн оҥоһуллубут матырыйаалтан тутуулар бөҕөлөрүн-таҕаларын Петербург аттыгар баар «Приорат» диэн дыбарыас-замоктан көрүөххэ сөп. Бу дыбарыас икки сүүс сыл анараа өттүгэр тутуллубута уонна билиҥнээнэ диэри чэгиэн турар. Аан дойдуга самаантан оҥоһуллубут дьиэлэргэ миллиартан тахса киһи олорор.

Самаан бөҕөтүнэн уматыллыбыт кирпииччэттэн улахан уратыта суох, итиини аһарыытынан 25 бырыһыанынан намыһах, онон итиини ороскуоттааһына быдан кыра, мас тутуутаҕар өр үйэлээх. Өссө биир үчүгэйэ — самаан ыйааһына кыра буолан сир хамсаһыныттан эмсэҕэлээбэт. Итини таһынан самаантан тутуллубут дьиэлэр сыаналара олус чэпчэки, туттар киһи хармаанын аһара хапсыппат. Тутууну ыытыы анал специалистарга, уустук оборудованиеҕа, элбэх энергияны туһаныыга наадыйбат. Самаан дьиэни кыра ороскуоттаах хайа баҕарар киһи туттуон сөп.

САМААН КИРПИИЧЧЭНИ ХАЙДАХ ОҢОРУОХХА СӨБҮЙ

Туой, кумах ылыллар, илитиллэр уонна онно кырбаммыт соломо эбиллэр. Бу матырыйааллар бары биһиги улууспутугар дэлэйдэр. Кирпииччэ кээмэйэ араас буолуон сөп. Улахана — 40х19х13 см., ортото — 36х17х13 см., 33х16х12 см. Чаһынай тутааччыга кыра кээмэйдээх, 8-9 киилэ ыйааһыннаах кирпииччэ оруобуна сөп буолар диэн опыт көрдөрөр.

Самаан буккааһыгын састааба маннык буолуон сөп: холобура, 2-3 биэдэрэ туойга 1 биэдэрэ кумах кутуллар. 1 кубометр итинник букааһыкка 12-15 киилэ соломо кырбаммытын эбэҕин. Уу төһө наадатын маннык боростуойдук бэрэбиэркэлиэххэ сөп: буккааһыкыттан 2 сантиметрдаах шарик оҥорон баранҥын 1 метрэ үрдүктэн кытаанах сиргэ түһэрэҕин, оччоҕо шаригыҥ хайдыбатах да, лэппэйбэтэх да буоллаҕына уута сөп диэн буолар.

Кирпииччэлэри түгэхтээх да, түгэҕэ да суох киэптэргэ симэн оҥороллор. Киэп конустуҥу, аллара өттө 2-3 см. кэтит буолуохтаах, оччоҕо устан ыларга чэпчэки буолар. Киэп кирпииччэҕин былаанна-абыт кээмэйгиттэн 8-10 бырыһыанынан улахан буолуохтаах, тоҕо диэтэргин кирпииччэҥ хаттаҕына кыччыыр, ис өттө устуруустанар.

Буккааһыккын симиэҥ иннинэ киэпкин уунан илитэҕин, эркиннэрин кумаҕынан эбэтэр мээккэнэн ыһаҕын. Онтон буккааһыккыттан ылаҥҥын күүскэ киэп иһигэр быраҕаҕын, илиигинэн, анал маһынан симэн биэрэҕин. Ол кэннэ киэпкин устан ылаҕын. Самаан кирпииччэ 7-12 күн куурар. Куурдарга бастаан сытыары, онтон ойоҕоһунан ууруллар уонна 6-8-тыы устуука гына-гына килиэккэ оҥорон иһэллэр.

Самааны өссө бөҕөтүтэр наадаттан сорохтор куурбут кирпииччэлэртэн штабель оҥорон баран төгүрүччү 1-1,5 метр үрдүктээх гына соломо уураллар уонна уматаллар, уот уонна буруо штабелы барытын хабар буоларын хайаан да кэтээн көрүөххэ наада.

Бэлэм ууруллубут эркини паяльнай лаампанан сиэтиэххэ эмиэ сөп. Итинник уматтахха эркиҥҥэ ардахтан уонна хаартан көмүскүүр кытаанах хах үөскүүр. Уматыллыбыт самааны сүнньүнэн муннуктары, түннүк кытыытын, дьиэ аллара өттүн ууларга тутталлар.

САМААН ЭРКИННЭРИ УУРУУ

Ханнык баҕарар эркин курдук, самаан эркин эмиэ фундаменҥа ууруллар.Климат усулуобуйатыттан, дьиэ туохха аналлаҕыттан, кирпииччэ кээмэйиттэн көрөн биир, балтараа, икки кирпииччэ кэтитинэн ууруллар. Алдьаммыт кирпииччэни хаһаҥ да туттуман.

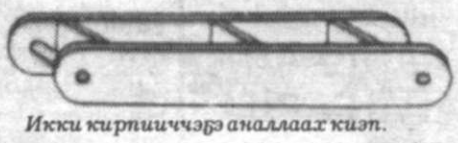

Икки кирпииччэҕэ аналлаах киэп.

Эркини ууларга дьиэни төгүрүччү түннүк аллара өттүгэр диэри хаптаһын, талах эбэтэр хамыс арматура туруораллар. Тиксиһэр сирдэри итинник матырыйаалынан хас 50 см. үрдээтэҕин аайы арматуралаан иһэллэр. Муннуктарга уонна эркиннэр быһыта охсуһар сирдэригэр сытыары сииктэргэ (нууччалыыта «шов» диэн аатырар) синньигэс гына хайытыллыбыт маһы эбэтэр штукатуркаҕа туттуллар тырыыҥкаламмыт маһы ууруохха сөп.

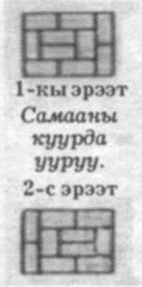

Самааны күүрдө ууруу.

1 уонна 1,5 кирпииччэ кэтиттээх ууруу бэрээдэгэ.

Самаан эркини хойуу туой буккааһыкка эбэтэр самаан оҥоһуллубут буккааһыныгар уураллар. Испиэскэ-цемент буккааһыгын эмиэ туттуохха сөп. Сиигин («шов») кэтитэ 1 сантиметртан кырата суох буолуохтаах. Аһара кэтит сииктээх буоллаҕына эркин хайыта барыан сөп. Эркин тас өттүнээҕи сииктэрин 1,5-2 см. аһаҕас хаалларар ордук. Ити облицовка самааны кытары тутуһуутугар улахан көмөлөөх буолар.

Тутуу бүппүтүн сыл буолтун кэннэ самаан эркини испиэскэтуой (1:1) буккааһыгынан мэкиинэ эбэн баран штукатуркалыыллар. Туой-кумах (1:4) буккааһыгын эмиэ туттуохха сөп.Штукатурка бөҕө буоллун диэн 10-15-тии сантиметр буола-буола 5 сантиметр диринҥэ 7 сантиметр уһуннаах мас тоһоҕолору кирпииччэлэр икки ардыларынаҕы сииккэ саайаллар. Тоһоҕо конустуҥу буолуохтаах, эркиҥҥин үрэйбэт гына сэрэнэн саайыахтааххын.

Хаппытын кэннэ эркини өссө төгүл туой-кумах буккааһыгынан сыбыыллар, испиэскэлииллэр.

ХАС ДА ТУҺАЛААХ СҮБЭЛЭР

Олус сыалаах туойга кумах эбэр хайаан да наада, ол гынан баран уопсай кээмэйин түөрт гыммыттан биириттэн ордуга суоҕу.

Кирпииччэ оҥорор туойгун күһүн бэлэмниир ордук.

Туойга буккуйар кумаххын хайаан да сиидэлиэхтээххин, кумахха атын эттик суох буолуохтаах.

Соломону туой биэс гыммыттан биириттэн кырата суоҕу эбэллэр.

Буккааһыккын үчүгэйдик мэһийиэхтээххин.

Самааны саас оҥорор ордук. Оччоҕо тутууҥ сайын устата үчүгэйдик кууруо-хатыа.

Самаан тутуу фундамена тоҥмотун наадатыттан кинини 107 см. итэҕэһэ суох диринҥэ ууруохтааххын.

Цоколь уонна самаан эркин икки ардыларыгар 2,2 см. халыҥнаах цемент эбэтэр туос прокладка ууруллар.

Самаантан тутуллубут дьиэ муостатын боппуолдьа куурбутун кэннэ уурар ордук.

Олорор дьиэ эркинин халыҥа балтараа кирпииччэ (60-62 см.) буолара ордук. Тымныы ампаары биир кирпииччэ халыҥынан уурар сөп.

Балтараа кирпииччэ халыҥнаах ууруу үрдүгэ 7,1 м. буолуохтаах. Оттон биир кирпииччэ халыҥнаах ууруу үрдүгэ — 4,2 м. Атыннык эттэххэ, тутуу үрдүгэ эркин халыҥын уонун саҕаттан үрдүө суохтаах.

Бэчээккэ И. СИВЦЕВ бэлэмнээтэ

ТУОСТАН УОННА МАСТАН ӨРӨН ОҢОҺУКТАР

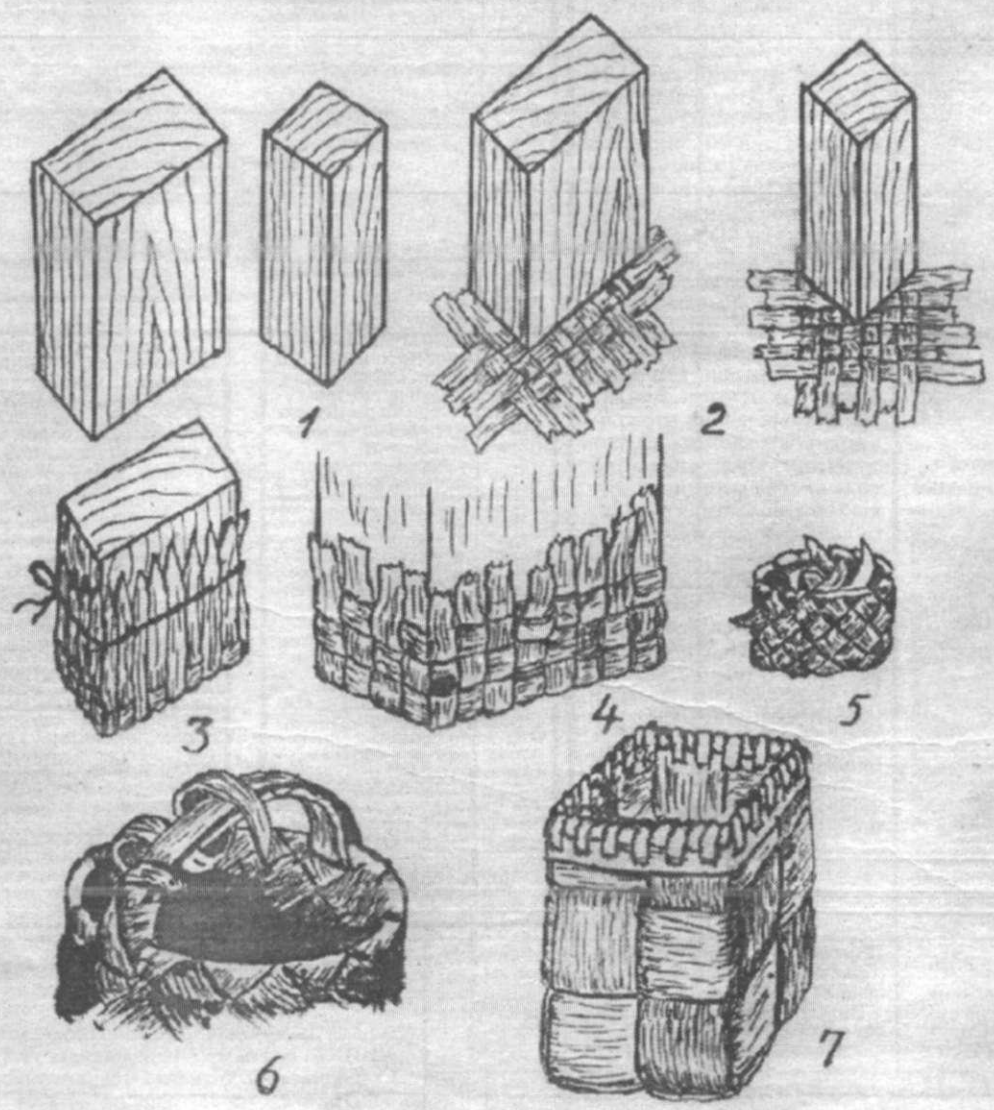

Урут биһиги төрөппүттэрбит лиэнтэлии кырыллыбыт туостан, тымтыктыы тыырыллыбыт бэс, тиит мастартан өрөн оҥоһуллубут иһиттэри тутталлар эбит. Мин кыра сылдьан аҕам тымтыктан өрөн оҥорбут тымтайын көрөр буоларым. Чуолаан, оннук иһиттэр балыксыт дьоннордоох ыалларга баар буолааччылар. Өрүллэн оҥоһуллубут тымтайы, кыра хайаҕастардаах буолан, салгын курдат охсор буоллаҕа. Онон балыгы кутан баран күөх оту ургэн 4-5 сантиметр халыҥнаах гына бүрүйэн күлүк сиргэ уурдахха син уһуннук сибиэһэй турара.

Өрүү иһиттэри оҥоруох иннинэ туостан кырыйан лиэнтэлэри, бэс эбэтэр тиит лэкээлэртэн хайытан, тыыран тымтыктары бэлэмниллэр. Ити лиэнтэлэр, тымтыктар кэтиттэрэ тэҥ буолуохтаахтар. Төһө улахан, туох иһити оҥоорго-гуттан көрөн 1-3 см. кэтиттээх буолуохтарын сөп.

Иһитиҥ быһыытыттан, кээмэйиттэн көрөн түгэх буолар лиэнтэлэринэн хардары таары хатыйа ууран өрүллэр (2-с ойуу). Манна лиэнтэлэриҥ ахсаана чорбоҕо суох, пааралыы буолуохтаахтар. Чорбохтоох буоллаҕына үөһэ эрийэ тута-тута төттөрү хатыйа угарга сөп түбэспэт.

Ити өрүллүбүт түгэхпититтэн устатын, туоратын кээмэйдээн, төһө үрдүктээх буолуоҕар сөп түбэһиннэрэн чуркаттан түөрт кырыылаах киэп оҥоһуллар (1-кы ойуу). Киэби өрүллүбүт түгэх үрдүгэр ууран лиэнтэлэр уһуктарын киэпкэ сытыары, туруору тардыталаан баран быанан баайан туттарыллар (3-с ойуу) уонна атын лиэнтэлэринэн сытыары, эргийэ хардарыта угуталаан өрүллэр.Итинник наадыйар үрдүккэр диэри өрөн таһаарыллар. Хас биирдии эргийэ өрүүҥ уһуктарын аһарыта өрө-өрө төттөрү эрийэ тутан сомуоктаан иһиллэр (4-с ойуу).

4-10 мм. халыҥнаах гына кыһыллыбыт инчэҕэй талахтан өрүллүбүт иһит тас өттүнэн иилии эргитэ тутан кээмэйдээн ылан баран уһуктарын сабынан эрийэн холбоон ии оҥоһуллар. Оҥоһуллубут иини иһитиҥ тас өттүнэн кэтэрдэн баран киэби устан ылыллар.

Туруору, иҥнэри лиэнтэлэр уһуктарын ии икки өттүнэн хардары-таары умса токурутан түһэрэн иһит эркинин хатыйа угуутугар уган туттаран иһиллэр (5-с ойуу).

Оттон төгүрүк айахтаах иһиттэри оҥорор буоллахха түгэх тэҥ өрүттээх квадрат быһыылаах буолуохтаах. Тэҥ кэтиттээх тэҥ ахсааннаах лиэнтэлэри хардарыта өрөн, онтон кээмэй ылан түөрт кырыылаах, тэҥ өрүттээх киэби оҥоруллар. Киэби ити өрүллүбүт түгэххэ ууран баран лиэнтэлэр уһуктарын киэп эркинигэр сытыары, туруору төһө наадыйар үрдүккэр диэри өрөн таһаарыллар. Лиэнтэлэр быһа холуйан 45 кыраадыс иҥнэри хайысхалаах буолаллар. Онон балайда тупсаҕайдык көстөөччү. Иһит иитин үөһэ этиллибитин курдук оҥоһуллар. Тутаҕын туос лиэнтэттэн, кылтан, сиэлтэн хатан оҥоруохха сөп (6-с ойуу).

Туос лиэнтэнэн тутаах оҥорор буоллахха уһун лиэнтэни икки хос тутан иһит айаҕын аҥар кытыытыгар хайаҕас оҥорон уган таһаарыллар. Онтон лиэнтэ икки уһуктарын иһит айаҕын утары өттүгэр эмиэ хайаҕас оҥорон хардары-таары (утарыта) угаттаан ылан баран, уһуктарын тутаҕар хардарыта эрийэн нөҥүө өттүгэр илдьэн бэйэбэйэтин иһигэр угаттаан кэбиһэллэр. Тымтыктан өрөн оҥорорго тыырар маскын итии ууга чаас аҥара сытыаран сымнатыллар. Тыыраргар туттар быһаҕыҥ олус сытыыта суох буолуохтаах. Сытыы буоллаҕына сааһын устун хайыппакка быһа сылдьар (7-с ойуу).

Тымтыктан оҥоһуллубут иһит айаҕар 5 см. кэриҥэ кэтиттээх туоһу уонна талахтан ии оҥорон туттуллар. Уһун туос лиэнтэнэн туос курдааһыны уонна тымтыктары үүттүү-үүттүү кэтэрдиллибит иини тас өттүнэн эрийэ тиһэн туттарыллар.

Иннокентий ИГНАТЬЕВ, РСФСР, ССРС үөрэҕириилэрин туйгуна, үлэ, тыыл ветерана

ИДЬУО
иһитиннэрэр

ХАЛЛААН ХАРАҢАРДА, УОРУУ ҮКСЭЭТЭ...

Улууска атырдьах ыйын 22-тэн 29-гар диэри кэккэ быһылааннар бэлиэтэннилэр. Граф Биэрэгинээҕи социальнай реабилитация училищетын остолобуойуттан 100 баанка кыраасканы уорбуттар. Манна уорбаланан урут сууттаммыт, бу бөһүөлэк олохтоохо1968 сыллааҕы төрүөх Дворник А.С. тутулунна. Холуобунай дьыала тэрилиннэ. Нам селотугар баар кырдьаҕастар дьиэлэрин олохтоохо Слепцов П.П. иһитиннэрбитинэн атырдьах ыйын 20 күнүгэр ити дьиэттэн биллибэт дьон телевизоры уорбуттар. Эмиэ ити күн Аппааны бөһүөлэгэр Новгородова М.П. дьиэтиттэн биллибэт дьон телевизоры уонна видеомагнитофоны кыбан барбыттар. Бу түбэлтэбэҕэ уорбаланан Хатырык олохтоохо, урут сууттаммыт, 33 саастаах Тихонов К.В. тутулунна, холуобунай дьыала тэрилиннэ. Өссө биир уоруу улусПО ырыынагар таһаарылынна. Биллибэт дьон атырдьах ыйын 21 күнүгэр итинтэн пиибэлээх суумканы, куурканы, эр киһи кроссовкатын илдьэ барбыттар. Аны кимнээҕэ биллибэт дьон атырдьах ыйын 23 күнэ үүнэр түүнүгэр хаһаайыстыбаннай маҕаһыыҥҥа түннүгүнэн киирэн икки кассеталаах аудиомагнитофону уонна бородуукталары уорбуттар. Нөҥүө түүнүгэр кулинарнай маҕаһыынтан эмиэ түннүгүнэн киирэн бородууктаны уорбуттар.

Быраан үрдүгэр баар 1 №-дээх поска массыынаны бэрэбиэркэлээһин түмүгэр икки төгүл көлөппүнэни үргээбит эдэр уолаттар тутулуннулар. Бастакы түбэлтэҕэ Дьокуускай куорат олохтоохторо Лощенков А.К., 1981 с.т., Лощенков А.Н., 1979 с.т., Карпов А.П., 1980 с.т. «Жигулинан» сылдьан 11,6 кг. көлөппүнэлээх түбэстилэр, иккискэ — 3,8 кг. хомуйбут «Нива» массыынанан сылдьар Марха олохтоохторо Походня В.Ф., 1970 с.т., Хорошев Д.А., 1978 с.т., Янчук О.Г.,1980 с.т., Хоролец В.С., 1978 с.т. тутулуннулар. Бу түбэлтэлэргэ холуобунай дьыалалар тэрилиннилэр.

Бөтүҥ оскуолатын сайыҥҥы лаҕырын дьиэтиттэн сорох шиферын суйдаан, УАЗ массыынанан тиэйэн барбыттар. Хатырыкка сокуоннай сааһын туола илик Кутуков кырбанан балыыһаҕа киирдэ. 2 Хомустаахха Тимофеев И.С. квартиратыгар гр. Шумилов К.Н. өлүгэ көстүбүт. Манна уорбаланан бу бөһүөлэк олохтоохторо Сторожев В.И., Тимофеев М.С. уонна Тимофеев И.С. тутулуннулар.

Бу быһылааннарга, түбэлтэлэргэ бэрэбиэркэлэр, силиэстийэлэр ыытыллаллар. Ааспыт нэдиэлэҕэ 7 киһи бытархай күлүгээннээһин иһин, 15 киһи арыгылаан милицияҕа аҕалылыннылар. ГИБДД хайысхатынан 28 киһи суол быраабылатын кэһэн түбэстилэр, кинилэртэн 6-ра итирик туруктаах. ГИБДД сотрудниктарынан бэрээдэги кэһии иһин 3 булт саата былдьанна.

Улуустааҕы этнографическай музейга улуус талаанна-ахтарын үлэлэрэ көрдөрүүгэ тураллар. Онно Үөдэй орто оскуолатын учуутала Е.Д. Николаев кус түүтүн силимнээн оҥорбут хартыыналара, Аппааны олохтоохо Т.В. Сивцев кыраасканан уруһуйдара, уран тарбахтаах С.Н. Костромин мастан үлэлэрэ, Көбөкөн оскуолатын учуутала В.И. Кривошапкин мас иһиттэрэ, Көбөкөнтөн С.А. Софронова хабах суумката, Бөтүҥтэн Е.Н. Макарова кылынан өрүү оҥоһуктара көрөөччүлэр болҕомтолорун тардаллар.

Е.Д. Николаев кус түүтүттэн оҥорбут «Охсуу» (Улар), «Түүҥҥү айылҕа» (Таба) үлэлэрэ.

Худуоһунньук Т.В. Сивцев «Таҥара дьиэтэ», «Кэҥкэмэ» хартыыналара.

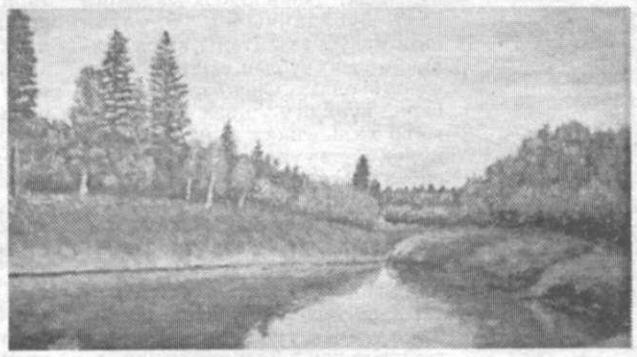

Уран тарбахтаах С.Н. Костромин мастан оҥоһуктара.
В.Сыромятников уступулара

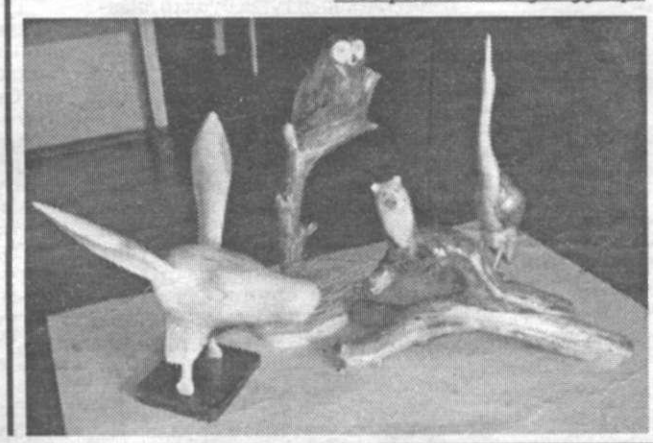

НАМ УЛУУЊУН КЭСКИЛИН ТҮСТЭЭН

Быйыл Дьокуускайга «Социально-экономический комплекс региона Центральной Якутии: предпосылки формирования, структура и перспективы развития» диэн кинигэ бэчээттэнэн таҕыста. Онно Нам, Хаҥалас, Мэҥэ-Хаҥалас, Уус-Алдан, Горнай уонна Дьокуускай айылҕатын, экономикатын, социальнай эйгэтин боппуруостара таарыллыбыттар.

Кинигэҕэ Нам улууһа Саха Республикатын киин регионун бөдөҥ промышленнай дойдута буолар диэн суруллубут. Кинигэ автордара Н.В. Бекетов, И.Д. Егоров уонна М.Ю.Присяжнай Нам улууһун сайдыытын чинчийэн баран, маннык санааҕа кэлбиттэр эбит.Улууска үөһээ ааттаммыт регион социальнай-экономическай комплексын промышленнай тэрилтэлэрин углеводородунан хаачыйар турбалар баалар. Ону тэҥэ,автордар саныылларынан, улуска неби переработкалыыр собуот тутуллан үлэтин саҕалаатаҕына бюджекка да, нэһилиэнньэҕэ да абыраллаах буолуо. Уопсайынан, кэнэҕэски кэмнэргэ улуус хаһаайыстыбата сайдарыгар тутаах салааларынан алмааһы кырыылыыр комплекс, маһы обработкалыыр, миэбэли оҥорон таһаарар промышленность уонна асүөл тэрилтэлэрэ буолуохтаахтар эбит.

Боростуой аҕааччы кинигэни аҕаан иһэн бээ, бу биһиги улууспут дьаһалтата мэҥэлэрдиин, хаҥаластардыын сибээстэрин кытаатыннарыан сөп эбит буолбат дуо диэн санааҕа ылларыан сөп. Тоҕо диэтэргит, холобура, хаҥаластар фарфоровай-фаянсовай бородууксуйаны оҥорон таһаарары былааннаалар эбит. Ону тэҥэ Соҕуруу Корея тэрилтэлэрин кытары үрдүк хаачыстыбалаах бытовой техника оҥоһуллуохтаах, хортуоппуйу, кукурузаны переработкалааһын (о.а. чипсалары,кукрузнай хлопьялары уо.д.а. оҥорон таһаарыы), уотурбаны оҥорор собуот тутуллуута былааннанар эбит. Оттон Мэҥэ-Хаҥаласка Япония уонна Соҕуруу Корея фирмаларын кытары массыыналары оҥорор тэрилтэлэри тэрийэр санаалаахтар эбит. Онно улахан массыыналар узелларын уонна мотуордарын деталларын, суол тутуллутугар аналлаах техниканы хомуйан, ону кытары өссө электрооборудованиены оҥорон таһаарыы киирэллэр эбит. Маныаха үөһээ ахтыллыбыт үлэлэргэ кыттыһыах иннинэ үчүгэйдик толкуйдаан баран, төһө барыыстааҕын-ночоотторуун учуоттаан туран, өскөтүн Нам улууһугар табыгастаах эбит буоллаҕына,үлэлэһиэххэ буоллаҕа дии. Арай, онтон улуус бюджетыгар кыралаан да буоллар харчы киирээрэй.....

Кирилл ЧЕРЕПАНОВ

ИҢИРЭХ ТЫЛЛАР

КҮНДҮ ОҔОЛОРБУТ, ЫТЫКТАБЫЛЛААХ ТӨРӨППҮТТЭР, УЧУУТАЛЛАР!

Эһигини барыгытын улуус дьаһалтатын, үөрэх управлениетын аатыттан итиитик-истиҥник 1999-2000 үөрэх сыла саҕаламмытынан эҕэрдэлиибит!

1999-2000 үөрэх сыла - Оҕо уонна оҕо спордун сыллара. Бу бэлиэ үөрэх сылыгар баҕарабыт үөрэххэ, үлэҕэ үрдүк ситиһиилэри, бастык доруобуйаны, дьолу-соргуну!

Улуус дьаһалтата, үөрэх управлениета

Молодая семья студентов снимет квартиру или комнату в районах магазина «Юбилейный», Райпо или стройучастке. Тел.21-9-93 в любое время.

Намский РЭС извещает предприятия, организации и население Намского улуса о том, что с 1 августа 1999 г. согласно Постановления Правительства Республики Саха (Якутия) от 20 августа 1999 г. №422 вводятся новые тарифы на электрическую энергию.

Тарифы на э/э (в копейках)

	с НДС	без НДС
1. Население в сельских населенных пунктах	23	19,2
2. Производственные нужды сельхозпотребителей	46	38
3. Предприятия респротребсоюза «Холбос», расположенных в сельской местности	46	38
4. Прочие потребители	70	58

Администрация Намского РЭС

Продается в с. Намцах 2-х комнатная приватизированная квартира общ.пл.53 кв.м. в каменном доме 3 этаже, теплая, южная сторона, кухня 9 кв.м. Есть гараже, телефон, балкон, телефон 22-7-73.

Продаем или меняем на частный дом с газом автомобиль УАЗ-396206 (санитарка) 1997 г. январь, цвет белая ночь. Звонить по тел. 22-7-03 после 19 ч. Цена по договоренности.

Оҕолоох ыалга социальнай комо отдела пенсионнай сулууспа дьиэтиттэн улуус администрациятын дьиэтигэр 103 нүөмэрдээх хоско көһөн кэлбитин биллэрэр.

Продается новый частный дом 6х7 с усадьбой и газовым отоплением или трехкомнатная благоустроенная квартира в каменном доме недорого.
Обращаться по телефону 22-7-89

Теле-, аудио, -видео аппаратураны өрөмүөннүүбүн.
Тел: 22-2-44

СГУ-га бииргэ үөрэммит дьүөгэбитигэр Егорова Е.А. таптыыр оҕото
ДЕНИС
өлбүтүгэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Марианна, Настя

Күндү эбэбит, хос эбэбит үлэ, тыыл ветерана
АМБРОСЬЕВА
Татьяна Матвеевна
101 сааһыгар күн сириттэн барбытын аймахтарбытыгар, билэр дьоммутугар курутуйан биллэрэбит.
Кийиитэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ, күтүөтэ

Күндү кэргэним, аҕабыт, эһэбит
УВАРОВСКАЙ
Владимир Петрович
б.дь. атырдьах ыйын 28 күнүгэр уһун ыарахан ыарыыттан өлбүтүн дириҥник курутуйан туран бары аймахтарбытыгар, табаарыстарыгар иһитиннэрэбит.
Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ, кийиитэрэ

Ытыктыыр күтүөппүт
УВАРОВСКАЙ
Владимир Петрович
ыараханнык ыалдьан өлбүтүгэр балтыбытыгар Дария Спиридоновнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр, кийиитэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит.
Аймахтара, эдьиийдэрэ Ильиннэр, Ноговицыннар

Намнааҕы киинэммит библиотечнай ситим үлэһиттэрэ, ветераннара библиотечнай үлэ ветерана Сивцева Екатерина Васильевнаҕа тапталлаах сиэнэ
ДЕНИС
хомолтолоохтук өлбүтүгэр дириҥ кутурҕаннарын биллэрэллэр.

АО «Сельхозтехника» выражает глубокое соболезнование родным и близким по поводу кончины после тяжелой болезни.
УВАРОВСКОГО
Владимира Петровича

Убаастыыр эдьиийбитигэр Сивцева Екатерина Васильевнаҕа, кини кыыһыгар Евдокия Афанасьевнаҕа тапталлаах сиэнэ, уоллара
ДЕНИСКА
күн сириттэн соһумардык барбытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит.
Аппааныттан аймахтаргыт, Замятина, Павловтар, Шумиловтар, Эверстовтар

Арбын орто оскуолатын коллектива иитэр үлэҕэ директоры солбуйааччы Жиркова Мария Васильевнаҕа, оскуола лаборана Жирков Василий Васильевичка таптыыр ийэлэрэ
ПРОТОПОПОВА
Харитина Николаевна
ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕанын тиэрдэр.

РЕДАКТОРЫ СОЛБ. Г.К. ЭВЕРСТОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — **21496**; иллюстрация уонна реклама (секретариат) — **21640**; бухгалтерия — **21332**; факс — **21332**; **"НАМ" ТРК** — **21632**; редакционнай издательскай система — **21141**

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэҕитин, дьиэҕит аадырыһын чопчу ыйыҥ.
Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыныын биир буолбат.

Тэрийэн таһаараччылар: Саха Республикатын Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллектива.
СР бэчээт уонна маассабай информация көҥүлүн көмүскүүр региональнай инспекциятыгар регистрацияламмыт нүөмэрэ — **Я 0085.**

"ЭҢСИЭЛИ" - Нам улууһун хаһыата.
678040, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.
E-mail: editor62@sakha.ru

Талылынна уонна таҥылынна "Эҥсиэли" хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга "Сахаполиграфиздат" НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лиис.
Индекс — 54889. Тираһа — 2094
Бэчээккэ илии баттанна — 12:00 ч, 01.09.99 с.
Сакааһын №-рэ — 108